

ВПЛИВ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

THE INFLUENCE OF BANK LENDING ON THE ECONOMIC DEVELOPMENT IN UKRAINE

У статті оцінено роль банківського кредитування в стимулюванні економічного розвитку України. Для оцінки впливу банківської системи на національну економіку побудовано економіко-математичну модель взаємозв'язку ВВП, залучених депозитів та наданих кредитів. Статистично підтверджено, що банківське кредитування не виконує роль прискорювача розвитку економіки в Україні, а виступає переважно джерелом покриття тимчасових потреб в коштах та посередником в обслуговуванні тінювих потоків. Розроблено рекомендації щодо вирішення окреслених в статті проблем, реалізація яких в перспективі стимулюватиме розширене відтворення на інноваційно-інвестиційній основі, що сприятиме виходу економіки із кризи та економічному зростанню

The article focuses on the role of bank lending on the stimulating the economic development of Ukraine. In the article were analyzed the dynamics of loans granted to domestic enterprises by banks and established, that there are the formal performance of the indicator of banking security; the sharp decline in bank lending in the first post-crisis years; the structure of loans by economic entities is accounted for 80% of short-term corporate lending (in 2007 - 2013 years long-term loans were on the average 12 % of the bank loan portfolio, and in 2002 - 2006 years did not provided); in 2008-2012 years for short-term financing of trade, repair of motor vehicles, household goods and personal consumption and manufacturing industries was accounted for over 50% of loans to entities

A high proportion of short-term loans in the bank loan portfolio, which is increased from 41.1% to 51.9% in 2007-2013 years, indicate that the financial flows are directed to service the trade and mediation activity, rather than investing in the manufacturing sector. By an economic-mathematical modeling of the relationship of GDP, deposits and bank loans the impact of the banking system on the national economy is assessed. The model shows that the long-term lending has the greatest impact on economic growth, which is impossible without a stable funding base.

The calculations showed that bank lending does not fulfill the role of an accelerator of economic development in Ukraine and appears as a source of covering the temporary needs for funds, and an intermediary of maintaining the shadow flows and is not an effective tool to stimulating the economic growth.

We recommend some ways to solve the problems, which are described in the article: to grant only secured loans and stimulate long-term deposits by using regressive tax rate on interest income from deposits, depending on the term of deposit; to grant loans to the real sector of the economy on a long term basis with low interest rate; to monitor and coordinate the lending policy of commercial banks

Юлія Сибірянська
к. е. н., доцент
кафедри фінансів
ДВНЗ «Київський
національний
економічний
університет
імені Вадима
Гетьмана»

Євгенія Божко
студентка
фінансово-
економічного
факультету
ДВНЗ «Київський
національний
економічний
університет
імені Вадима
Гетьмана»

Yulia Sibiryanska
PhD, Associate
Professor,
SHEI «Kyiv National
Economic
University named
after Vadym
Hetman»

Evgeniya Bozhko
student of Finance
and Economic
faculty,
SHEI «Kyiv National
Economic
University named
after Vadym
Hetman»

БАНКІВСЬКІ
ОПЕРАЦІЇ

by the National Bank of Ukraine to stimulating the long-term lending in the real economy. In the future it will encourage the expanded reproduction in investment basis, which will help the economy to emerge from the crisis and to stimulate the economic growth.

Ключові слова: банківська система, кредитування, короткострокові кредити, довгострокові кредити, індикатор банківської безпеки, економічне зростання

Key words: the banking system, bank lending, short term loans, long-term loans, the indicator of banking security, economic growth

Актуальність теми. Широкі функціональні можливості банків визначають їх роль у забезпеченні фінансової стабільності і перспектив розвитку економіки будь-якої країни. Україна у цьому аспекті не є винятком. Враховуючи, що одним з факторів впливу на економічне зростання є розширення можливостей отримання суб'єктами господарювання кредитних ресурсів, від чого, в свою чергу, залежать обсяги інвестицій, стратегічним напрямком грошово-кредитної та фінансової політики України має бути створення макроекономічних умов, які б забезпечували орієнтацію кредитних організацій на ефективну діяльність в контексті сприяння розвитку національної економіки. Разом з тим, проблеми оцінки ефективності розміщення банківських кредитів з точки зору узгодження їх цілей із стратегічними цілями держави не мають достатнього висвітлення в науковій літературі. Враховуючи ж негативні наслідки світової фінансової кризи для банківського сектору в цілому і економіки зокрема, що спостерігаються і у посткризовий період, особливо актуальним постає питання оцінки реального впливу банківського кредитування на економічний розвиток України.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Питанням становлення та розвитку банківського кредитування в Україні, а також аналізу його впливу на економічний розвиток присвячено чимало наукових праць, серед яких роботи Андрушків Т.І., Базилевича В.Д., Єпіфанова А.О., Майорової Т.В., Мороза А.М., Осадчого І.А., Пуховкіної М.Ф., Савлука М.І., Шияна Д.В. Не зменшуючи важливість доробку науковців, слід зазначити, що особливості функціонування кредитних інститутів в Україні та проблеми оцінки ефективності банківського кредитування в кон-

тексті стимулювання економічного розвитку України із застосуванням економіко-математичного інструментарію залишаються малодослідженими, що і зумовило вибір теми дослідження.

Метою статті є макроекономічна оцінка впливу банківського кредитування на економічний розвиток України та розробка рекомендацій щодо підвищення його ефективності як фактору впливу на економічне зростання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Банківський кредит є обов'язковим інструментом господарської діяльності та особливим важелем у стимулюванні виробництва, виконуючи в сучасній економіці перерозподільну та стимулюючу функції. Перерозподільна функція полягає у забезпеченні фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання, які їх потребують, фінансовими посередниками, що їх акумулюють. Стимулююча функція уособлює необхідність ефективного управління кредитними ресурсами позичальником, щоб в майбутньому покрити тіло кредиту та нараховані відсотки. Метою банківського кредитування в широкому сенсі, як складової банківської системи, є прискорення економічного зростання країни, забезпечення стабільності грошової одиниці, стабільності цін та обмінного курсу. Роль банківського кредиту в розвитку економіки країни залежить від ступеня розвитку економічних відносин. Ефективне ж функціонування кредитних відносин передбачає певну рівновагу між тимчасово вільними коштами у суспільстві та обсягами ресурсів, які перерозподіляються між суб'єктами господарювання, стимулюючи економічне зростання. Особливе місце в цьому аспекті належить координаційній діяльності Національного банку, який, виконуючи покладені на нього функції з підтримки стабільності банківського сектору,

повинен, паралельно з цим, сприяти економічному зростанню в країні, стимулюючи розширене відтворення на інноваційно-інвестиційній основі. В цілому ефективність і стабільність банківської системи є інтегрованим показником, який проявляється у рівнях акумуляції вільних коштів на депозитних рахунках та кредитування економіки, стабільності грошової одиниці та стабільному рівні прибутковості банківського сектору. Ефективність банківської діяльності є індикатором ефективності та динамічності розвитку фінансової системи країни в цілому.

Для юридичних осіб банківські кредити, в першу чергу, повинні носити інвестиційний характер, спрямовуватись на придбання та оновлення виробничих потужностей, основних засобів, будівництво, реконструкцію, розробку інноваційних продуктів. А для цього кредити мають надаватись на довгостроковій основі під досить незначний відсоток, що в умовах нестабільності грошової одиниці, непередбачуваності економічної та політичної ситуації в Україні, нерозвиненості фондового ринку, слабого інституційного середовища, неузгодженості дій та рішень Уряду і НБУ складно реалізувати. Таким чином, роль комерційних банків в інвестиційному процесі можна розцінювати як мінімальну, що не відповідає ні потенційним можливостям самих комерційних банків, ні потребам економіки.

Згідно Методики розрахунку рівня економічної безпеки України, затвердженої Наказом Міністерства економіки України №60 від 02.03.07 р., одним із індикаторів банківської безпеки

як складової фінансової безпеки України є обсяг кредитування банками реального сектору економіки, який має становити не менше 30% ВВП. Аналізуючи динаміку кредитів, наданих банками вітчизняним підприємствам (крім депозитних корпорацій), встановлено, що формально даний індикатор виконується. У 2006-2013 роках обсяг наданих банківською системою України кредитів юридичним особам був вищим мінімального індикативного значення, причому з 2006 по 2009 рр. він зріс майже вдвічі (до 52,8% ВВП у 2009 р, досягнувши у цьому році максимуму за аналізований період) (рис. 1).

Тенденція до нарощення кредитування економічних суб'єктів у до кризовий період змінилась на низхідну у посткризовий: з 2010 р по 2013 р обсяг кредитування юридичних осіб в середньому становив 47% ВВП та майже вдвічі скоротився обсяг споживчого та іпотечного кредитування фізичних осіб. Остання динаміка зумовлена відносно більшими темпами зростання ВВП, ніж обсягів наданих кредитів. Як видно з табл. 1, у 2010 році коефіцієнт випередження темпів зростання ВВП над темпами зростання виданих кредитів склав 14,07, а темпи зростання обсягів залучених депозитів у 18 разів перевищили темпи зростання наданих кредитів. Це свідчить, що якщо у до кризові роки був високий попит на кредитні ресурси і банки щороку видавали на 71-72% кредитів більше (причому темпи кредитування перевищували темпи залучення депозитних ресурсів у 2005-2008 рр. у 1,4-2,7 раз), то у перші посткризові роки у зв'язку з

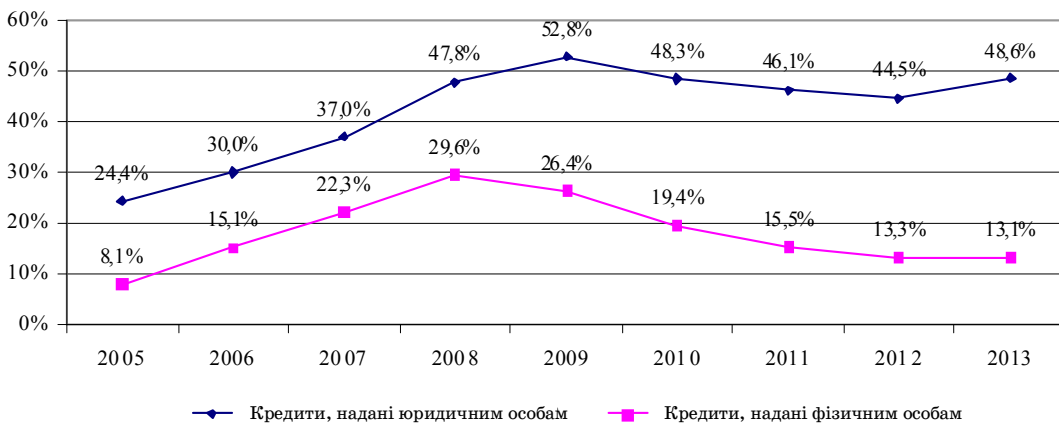

Рис. 1. Динаміка кредитів, наданих депозитними корпораціями (крім НБУ), у % до ВВП

Джерело: Побудовано авторами за даними [1].

скороченням попиту на кредитні ресурси та більш відповідальним підходом банків до прийняття кредитних ризиків, обсяги кредитування скоротились. Поступово до кризова тенденція у наступних роках відновилаь.

В структурі наданих кредитів у розрізі суб'єктів господарювання переважають кредити, надані саме юридичним особам (рис. 2). В останні роки їх питома вага становила майже 80%, перевищивши показник 2005 року.

З рис. 2 чітко видно, що у передкризовий період банки нарощували обсяги кредитування фізичних осіб, тобто переважало споживче та іпотечне кредитування, замість того, щоб стимулювати виробничу сферу. У 2008-2013 рр. частка коштів, наданих юридичним особам коливалась на рівні 62-

79%, що становить 2/3 банківських кредитів. Проте більшість наданих юридичним особам кредитів мають короткостроковий характер (рис. 3). Починаючи з 2007 р. питома вага кредитів на строк до 1 року має тенденцію до зростання (з 41,4% у 2007 р до 51,9% у 2013 р.), що навряд чи можна вважати позитивною, так як в більшій мірі кредити надаються для фінансування поточних потреб бізнесу.

Що найцікавіше, у 2007 - 2013 рр. довгострокові кредити (на строк більше 5 років) в середньому становили 12% кредитного портфеля банківського сектору, а у 2002 - 2006 рр. взагалі не користувались попитом серед суб'єктів господарювання. Висока частка короткострокових кредитів у кредитному портфелі комерційних банків свідчить, що фінан-

Таблиця 1

Показники динаміки наданих кредитів, залучених депозитів та ВВП

Рік	Темпи зростання ВВП	Темпи зростання обсягів наданих кредитів	Темпи зростання обсягів залучених депозитів	Коефіцієнт випередження		
				Темпів зростання ВВП над темпами зростання кредитування	Темпів зростання ВВП над темпами зростання депозитів	Темпів зростання кредитування над темпами зростання депозитів
2005	-	-	-	-	-	-
2006	23,3%	71,0%	38,0%	0,33	0,61	1,87
2007	32,5%	74,1%	52,7%	0,44	0,62	1,41
2008	31,5%	72,0%	26,7%	0,44	1,18	2,69
2009	-3,7%	-1,5%	-6,9%	2,51	0,53	0,21
2010	18,5%	1,3%	24,4%	14,07	0,76	0,05
2011	20,3%	9,4%	18,0%	2,15	1,12	0,52
2012	8,2%	1,7%	16,4%	4,93	0,50	0,10
2013	4,7%	11,7%	17,1%	0,40	0,28	0,69

Джерело: Розраховано авторами за даними [1].

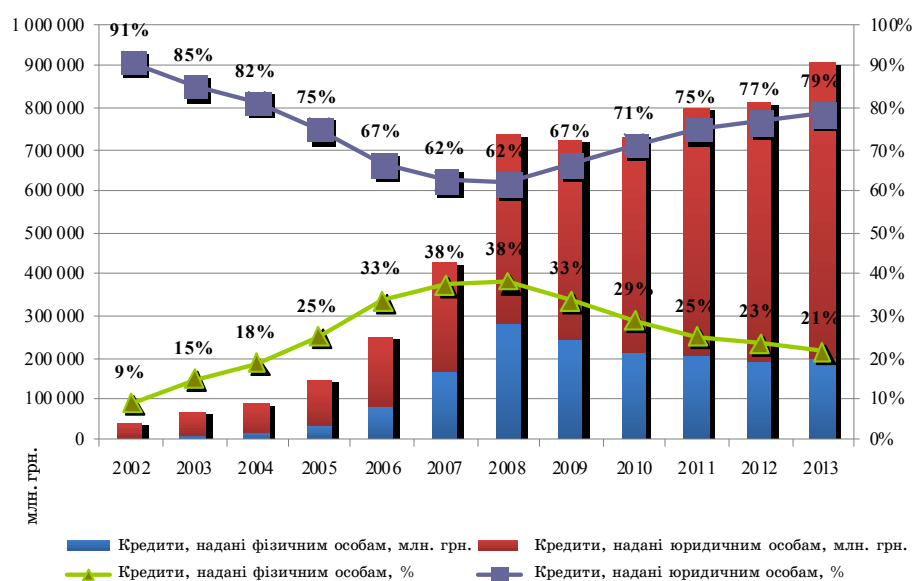

Рис. 2. Кредити, надані депозитними корпораціями (крім НБУ) у розрізі суб'єктів господарювання

Джерело. Побудовано авторами за даними [1].

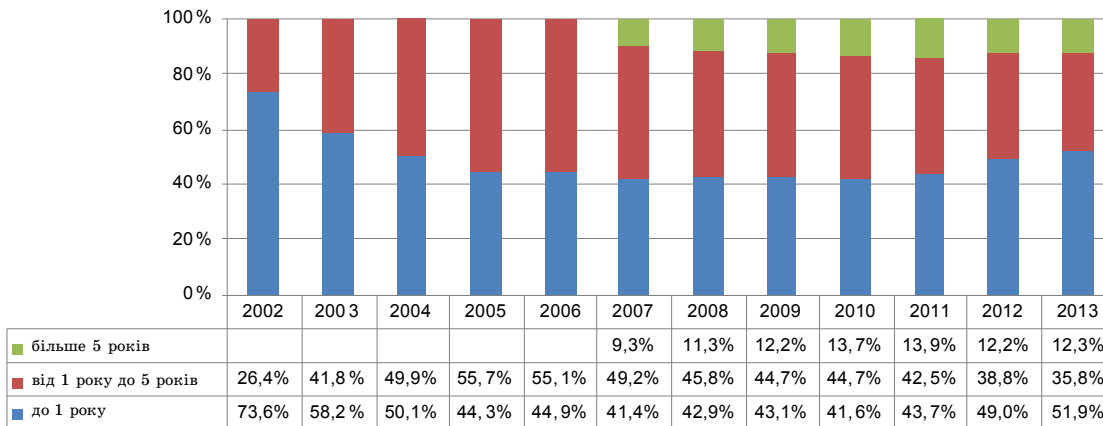

Рис. 3. Структура кредитів, наданих юридичним особам у розрізі строків погашення, %

Джерело. Побудовано авторами за даними [1].

сові потоки спрямовані на обслуговування торгівельно-посередницької діяльності, а не на інвестування виробничого сектору економіки. Саме у посередницькому секторі сконцентрована основна маса фінансових ресурсів, та, відповідно, і базові види джерел накопичення і акумуляції тіньового капіталу [2, с. 215]. Враховуючи, що у 2002 р. 91% кредитів банків надавався юридичним особам (рис. 2), з яких 73,6%, тобто 3/4 були на строк до 1 року, можна припустити, що банки у цей період активно обслуговували тіньовий сектор економіки.

Аналіз структури банківських кредитів у розрізі видів економічної діяльності (табл. 2) свідчить, що у 2008-2012

рр. більше половини всіх кредитів спрямовувалось у такі види діяльності як торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку та переробну промисловість. На сільське господарство, будівництво, операції з нерухомим майном припадає в сукупності не більше 26%.

З 2013 р. введено новий класифікатор видів економічної діяльності, проте до суттєвих структурних зрушень у розподілі кредитів це не призвело (рис 4).

Для більш детального аналізу оцінимо структуру кредитів за строками кредитування у найбільш популярних за обсягами кредитування видах економічної діяльності (табл. 3)

Таблиця 2

Структура кредитів, наданих юридичним особам у розрізі видів економічної діяльності, %

Вид економічної діяльності	2008	2009	2010	2011	2012
сільське господарство, мисливство та лісове господарство	6,5%	5,6%	5,3%	5,9%	6,0%
рибальство, рибництво	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
добувна промисловість	1,7%	2,1%	2,6%	2,0%	2,6%
переробна промисловість	23,9%	22,7%	24,3%	21,6%	20,8%
виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	1,9%	2,0%	2,5%	3,3%	3,5%
будівництво	8,9%	9,0%	8,6%	7,7%	6,1%
торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	35,1%	35,8%	34,8%	36,3%	36,4%
діяльність готелів та ресторанів	0,9%	1,0%	1,0%	0,8%	0,7%
діяльність транспорту та зв'язку	3,6%	3,5%	4,2%	5,0%	5,0%
операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	15,6%	16,8%	15,5%	15,9%	17,4%
освіта	0,1%	0,05%	0,03%	0,02%	0,02%
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,6%	0,3%	0,3%	0,3%	0,2%
надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	1,0%	1,0%	0,9%	1,1%	1,1%

Джерело. Розраховано авторами за даними [1].

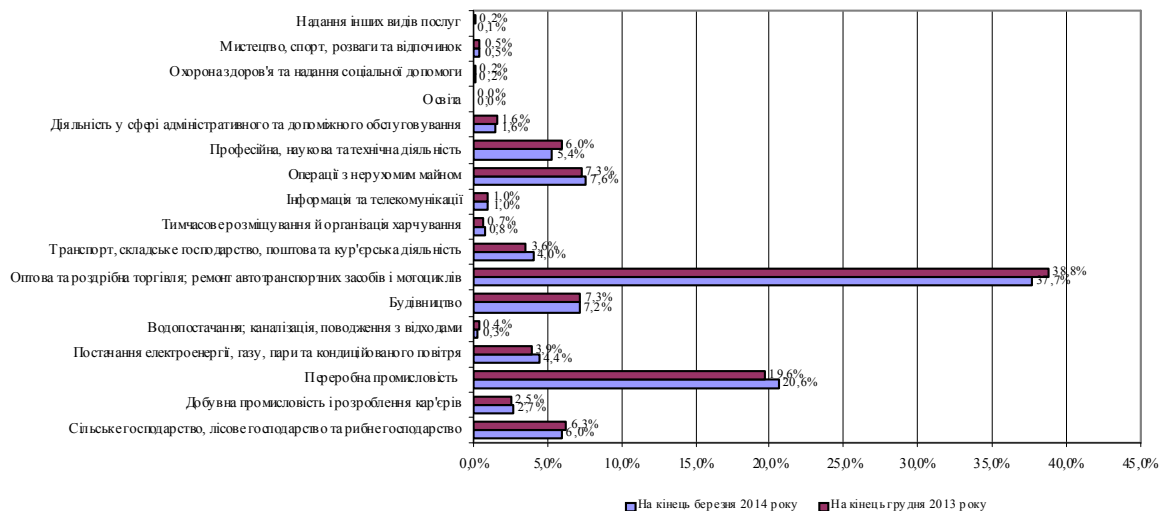

Рис. 4. Структура кредитів, наданих нефінансовим корпораціям у розрізі видів економічної діяльності, %

Джерело. Побудовано авторами за даними [1].

Таблиця 3

Кредити, надані нефінансовим корпораціям за строками погашення (I кв 2014 року), %

Види економічної діяльності	у тому числі за строками		
	до 1 року	від 1 року до 5 років	більше 5 років
Сільське, лісове та рибне господарство	46,7%	43,8%	9,4%
Переробна промисловість	38,4%	49,3%	12,3%
Будівництво	35,2%	35,1%	29,6%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	56,4%	35,0%	8,6%
Операції з нерухомим майном	30,0%	38,1%	31,9%
Професійна, наукова та технічна діяльність	37,6%	56,0%	6,4%

Джерело. Побудовано авторами за даними [1].

Дані табл. 3 свідчать, що у більшості галузей економіки кредити надаються на строк до 1 року, що в черговий раз підтверджує споживчу, а не інноваційно-інвестиційну спрямованість кредитування. Виняток становлять сфера будівництва та операції з нерухомим майном, де частка кредитів зі строком більше 5 років складає близько 30%, що зумовлено специфічними особливостями в даних видах економічної діяльності.

Майже 40% кредитного портфеля спрямовано на кредитування оптово-роздрібною торгівлі, з яких більше половини (55%) припадає на короткострокові кредити (до одного року) (табл. 3). В цій сфері функціонують в основному суб'єкти малого і середнього підприємництва (у 2012 р. в оптово-роздрібній торгівлі зайнято 28,4% зареєстрованих у Україні підприємств та 59,8% фізичних осіб-підприємців [3]), з яких понад 50% функціонують у

тіньовому чи необлікованому сегментах ринку [2]. Переважання короткострокових кредитів у них не свідчить на користь ефективності банківського кредитування. По суті банки виконують в Україні роль посередників у обслуговуванні тіньових потоків, що приносить досить високі прибутки у короткі строки за мінімального ризику, а не стимулюють економічний розвиток.

Для визначення ступеню впливу банківської системи на національну економіку, зокрема на зростання ВВП, були використані дані НБУ щодо діяльності банківської системи України у 2002 - 2013 рр. (табл. 4).

З даних табл. 4 видно, що якщо у 2002-2005 рр. залучених банками депозитів вистачало майже на 100% покриття кредитів, то в 2008-2009 рр. депозитами можна було покрити не більше 50% наданих кредитів. Це свідчить, що банки використовували

Основні показники банківської системи України та ВВП за 2002-2013 рр.

Роки	ВВП, млн. грн.	Коефіцієнт співвідношення депозитів фізичних та юридичних осіб до ВВП	Коефіцієнт співвідноше ння кредитів до ВВП	У т.ч.		Коефіцієнт покриття кредитів депозитами
				Коефіцієнт співвідношення короткострокових кредитів до ВВП	Коефіцієнт співвідношення довгострокових кредитів до ВВП	
2002	225810	0,17	0,18	0,13	0,05	0,94
2003	267344	0,23	0,25	0,14	0,11	0,92
2004	345113	0,25	0,26	0,12	0,14	0,96
2005	441452	0,31	0,32	0,12	0,2	0,97
2006	544153	0,34	0,45	0,16	0,29	0,76
2007	720731	0,39	0,59	0,18	0,41	0,66
2008	948056	0,38	0,77	0,23	0,54	0,49
2009	913345	0,37	0,79	0,25	0,54	0,47
2010	1082569	0,38	0,67	0,22	0,45	0,57
2011	1302079	0,38	0,62	0,23	0,39	0,61
2012	1408889	0,41	0,57	0,24	0,33	0,72
2013	1454931	0,46	0,62	0,29	0,33	0,74

Джерело. Побудовано авторами за даними [1] та [3].

Таблиця 5

Коефіцієнти кореляції ВВП та факторних показників

	Депозити фізичних та юридичних осіб (D)	ВВП (GDP)	Короткострокові кредити (STL)	Довгострокові кредити (LTL)
Депозити фізичних та юридичних осіб	1,00			
ВВП	0,994	1,00		
Короткострокові кредити	0,991	0,985	1,00	
Довгострокові кредити	0,895	0,92	0,898	1,00

Джерело. Розраховано авторами за даними [1] та [3].

інші ресурси для кредитування суб'єктів господарювання (кредити від НБУ, міжбанківські кредити), а також проводили високоризикову кредитну політику.

Для оцінки впливу банківської системи на національну економіку було побудовано економіко-математичну модель взаємозв'язку ВВП, залучених депозитів та наданих банківським сектором кредитів. Обґрунтованість обраних факторів впливу доведена результатами кореляційного аналізу (табл. 5).

Результати розрахунків, наведені в табл. 5, свідчать, що між динамікою ВВП та обраними факторами існує досить сильний зв'язок. Обчислені коефіцієнти кореляції є більшими за критичні значення, тому з вірогідністю 0,99 можна стверджувати про статистично достовірну залежність між динамікою обраних факторних показників.

У результаті застосування економіко-математичного моделювання побудовано рівняння взаємозв'язку ВВП та факторних показників:

$GDP = 1,96 \cdot D - 0,19 \cdot STL + 0,33 \cdot LTL + 148658,2$, де GDP - ВВП, D - депозити фізичних та юридичних осіб, STL -

короткострокові кредити, LTL - довгострокові кредити. $R^2 = 0,9918$, що свідчить про дуже високий ступінь надійності рівняння регресії.

Модель свідчить, що середньому ВВП щороку зростає на 148,7 млрд. грн., а за інших незмінних умов, при збільшенні обсягу депозитів на 1%, ВВП зростає на 1,96%; при збільшенні короткострокових кредитів на 1%, ВВП зменшиться на 0,19% (за інших незмінних умов), при збільшенні довгострокових кредитів на 1%, ВВП зростає на 0,33% (за інших незмінних умов). Це, у сукупності свідчить, що найбільший вплив на економічне зростання має саме довгострокове кредитування, а обсяги ресурсів банків залежать від ступеня довіри до них, стабільності економіки, що, зокрема, проявляється у динаміці депозитів. Короткострокові кредити, навпаки, призводять до скорочення ВВП. Тому НБУ доцільно контролювати і координувати кредитну політику комерційних банків в напрямку стимулювання довгострокового кредитування саме реального сектору економіки. У перспективі це сприятиме виходу економіки із кризи та економічному зростанню.

Слід зазначити, що кредити та депозити є досить специфічними товарами, які мають свій ринок та інфраструктуру, свій попит та пропозицію. Одним з факторів впливу на попит на кредити є процентна ставка. Чутливість попиту на кредити до зміни процентної ставки характеризує еластичність попиту на кредити як фактор підвищення впливу банківської системи на економічне зростання. Для аналізу були взяті середньозважена процентна ставка, процентна ставка у національній та іноземній валютах та облікова ставка НБУ (табл. 6).

В результаті аналізу еластичності попиту на кредити залежно від зміни процентної ставки встановлено, що: 1) еластичність попиту на кредити не є сталою величиною і змінюється хаотично як по довгострокових, так і по короткострокових кредитах; 2) попит на короткострокові кредити переважно еластичний щодо зміни процентної ставки; 3) попит на довгострокові кредити еластичний щодо процентної ставки в періоди економічного розвитку (2011 рр.), нееластичний у періоди економічного спаду (2008-2009) та від'ємноеластичний в умовах макроекономічної нестабільності (2012 рр.); 4) в більшості років цінова еластичність попиту на кредити додатна, тобто обсяги кредитування зростають при зростанні процентної ставки. І це не дивно, враховуючи високу питому вагу короткострокових кредитів, що, як вже зазначалось вище, спрямовуються на поточне обслуговування бізнесу та оптимізацію податкових платежів шляхом включення до витрат відсотків за кре-

дитами (у цьому випадку чим вищі відсотки, тим вигідніше оптимізатору). Для довгострокових кредитів ситуація протилежна: у 2012 р. при зростанні середньозваженої процентної ставки на 1%, попит на довгострокові кредити скоротився на 1,48%. Аналогічна ситуація спостерігалась і в 2009 р. Це свідчить, що при зростанні процентної ставки за кредитами в першу чергу це негативно відобразиться на довгострокових, зокрема інвестиційний кредитах, що не можна вважати позитивним в умовах економічного спаду. Тому політику НБУ щодо поступового зниження облікової ставки в сучасній ситуації в Україні можна вважати обґрунтованою.

Існує низка обставин, що стримують кредитну активність вітчизняних банків, а саме:

- висока частка проблемної кредитної заборгованості, що відволікає значні ресурси;

- спостерігається тенденція до стійкого переважання короткострокових депозитів. В абсолютному вимірі на початок II кв 2014 року короткострокові депозити (на вимогу та до одного року) склали 392,2 млрд. грн. (58,26% від загального обсягу залучених депозитів), у той час як короткострокові кредити (до 1 року) склали 415,5 млрд. грн.. У довгостроковому періоді обсяг наданих кредитів перевищив обсяг залучених депозитів на 305,15 млрд. грн.. (або 52%).

- скорочується ліквідність банківської системи. Зокрема за січень-квітень 2014 р. обсяги коштів на коррахунках зменшилися на 2,873 млрд. грн. (або

Таблиця 6

Динаміка процентних ставок за наданими кредитами та коефіцієнти еластичності кредитів щодо відсоткової ставки

Період	Процентні ставки за кредитами, наданими нефінансовим корпораціям, %				Еластичність кредитів щодо процентної ставки (за категоріями кредитів)			
	Середньозважена	у національній валюті	в іноземній валюті	Облікова ставка НБУ	Кредити нефінансовим корпораціям, всього	У т.ч.		
						Кредити на строк до 1 року	Кредити на строк від 1 до 5 років	Кредити на строк більше 5 років
2005	14,4	16,1	11,2	9,5	-	-	-	-
2006	13,9	15,1	10,7	8,5	-11,35	-10,07	-20,43	-
2007	13,1	13,9	10,5	8,4	-8,1	-4,19	-9,93	-
2008	15,5	17,2	10,6	12	3,13	2,14	3,75	-
2009	18	21	9,7	10,3	0,28	0,27	-0,25	-0,21
2010	14	14,9	10,5	7,8	-0,32	-0,17	-0,19	0,14
2011	13,3	14,7	9,2	7,8	-2,6	-8,33	-0,81	1,12
2012	14,5	17,3	8,4	7,6	0,57	1,54	-0,38	-1,48
2013	13,2	15,2	9,4	6,5	-1,48	-1,77	2,32	0,21

Джерело. Розраховано авторами методом дугової еластичності за даними [1].

8,9%), що стало причиною подорожчання ресурсів на міжбанківському ринку;

- значні інфляційно-девальваційні ризики, що підтримує високі процентні ставки та посилені вимоги до забезпечення кредиту, що, в свою чергу, знижує попит на кредити;

- висока залежність вітчизняної банківської системи від зовнішніх ринків капіталу, що загрожує масовим виведенням коштів з українських дочірніх підприємств зарубіжними банками за розгортання кризових процесів і нестачі ліквідності.

Таким чином, перешкоди на шляху активізації інвестиційного кредитування мають системний характер і є наслідком диспропорцій вітчизняної фінансової і економічної систем.

Ефективність банківського кредитування визначається правильним вибором параметрів кредитних відносин, найважливішими серед яких є: величина позичкового відсотка, рівень кредитного ризику, термін надання позики тощо. Ці параметри мають будуватися таким чином, щоб стимулювати кінцеві результати господарської діяльності виробників. Негативно на кредитну сферу впливають платіжна криза, дефіцит бюджету, різке зниження кредитоспроможності підприємств, низький рівень орієнтованості кредитних вкладень банків на інвестиції (в першу чергу інноваційного характеру).

Проведені розрахунки засвідчили, що поглиблення фінансової кризи негативно вплинуло на рівень стимулюючого впливу банківського кредитування на національну економіку з двох причин:

- 1) внаслідок недовіри до надійності та стабільності банківської системи відбулося різке вилучення коштів з депозитних рахунків фізичними та юридичними особами, що безпосередньо відобразилося у зменшенні обсягів банківського кредитування та, як наслідок, скороченні ВВП. Для вирішення цієї проблеми необхідно стимулювати довгострокові депозити, що можна досягти за допомогою оподаткування (згідно останніх змін процентні доходи по депозитам все ж таки будуть оподатковуватись). Зокрема, враховувати при визначенні ставки податку по процентним доходам від депозитних

рахунків строк перебування коштів на рахунку, щорічно застосовуючи понижувальний коефіцієнт, наприклад: депозити строком до 360 днів - 100% передбаченої законодавчо ставки; від 360 до 540 днів - 85% і т.д., понижуючи щоразу на 15 в.п. ставку податку за кожні додаткові 180 днів перебування коштів на депозитах.

- 2) через погіршення фінансового стану значної кількості суб'єктів господарювання в економіці України, спричиненого кризовими явищами, відбулося зниження ефективності використання та обслуговування раніше виданих кредитів (зокрема у до кризовий період). Як рекомендація - кредити слід видавати лише під заставу, тоді вони будуть носити інвестиційний характер (в заставу передаватиметься придбані нові основні засоби), а також попереджуватимуть ризикове кредитування підприємств, які не мають активів для застави (тим більше, що у більшості випадків такі підприємства є «мінімізаторами» і не лише не повертають кредити банкам, а й не сплачують податки до бюджету)

- 3) зростання частки «поганих» кредитів, неефективне використання наданих кредитів, направлення коштів в тіньовий сектор економіки. У цьому аспекті НБУ (через комерційні банки) має координувати діяльність з Міністерством доходів і зборів України, так як такі суб'єкти господарювання завдають значних збитків не лише банківському сектору, як фінансовій основі економіки, а й державі, тому боротьба з «тіньовиками» і «мінімізаторами» має бути їх спільною стратегічною метою.

Отже, банківська система і реальний сектор економіки - це єдине ціле, тому держава має збалансовано підтримувати їх стабільність, рівномірно розподіляючи асигнування та пільги. В Україні проблема реформування вітчизняної кредитної системи, яка не виконує ролі прискорювача розвитку економіки, залишається невирішеною. Банківське ж кредитування в Україні виступає переважно джерелом покриття тимчасових потреб в коштах та не є ефективним важелем стимулювання економічного зростання. З огляду на це, доцільно встановити реалістичні відсоткові ставки, розвивати ринок

цінних паперів з метою покращення функціонування кредитної системи та посилення її стимулюючого впливу на економічні процеси в країні. З метою посилення взаємодії банківського та реального секторів економіки на етапах спаду, держава має сприяти створенню пільгових умов рефінансування банків, які надають позики на впровадження інновацій, розвиток продуктивних галузей. Звичайно, усі ці кроки мають бути підкріплені жорстким наглядом і контролем з боку НБУ за цільовим спрямуванням кредитів та фінансовою звітністю банків. Як альтернативний варіант, об'єднання банків для обміну даними щодо клієнтів з "поганою" кредитною історією. Вищезазначене сприятиме посиленню співпраці банківського та реального секторів, їх взаємодопомозі в періоди рецесії, що прискорить вихід економіки України на довготривалий тренд економічного зростання.

Враховуючи обсяг окреслених проблем, розробка напрямків підвищення ефективності використання виданих національним суб'єктам банківських кредитів, як одного з рушіїв виходу економіки України з фінансової кризи, вимагає більш глибокого дослідження, що окреслює коло наших подальших наукових інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.

2. Економічний аналіз у діяльності органів державної податкової служби: Аналіз бази оподаткування та напрями роботи органів ДПС щодо її розширення: Навч. посібник для слухачів проф. програми підвищення кваліфікації за дистанційною формою навчання / Упоряд. М.С.Лаба, С. Ісай-Бондар. - Частина 2 - ДПА України - К.: ДП «ІВЦ ДПА України», 2010. - 256 с.

3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

4. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: Стат. зб. / Державний комітет статистики України - К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України», 2012. - 305 с. / [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2013/sb/09_13/zb_ny_12.zip.

REFERENCES

1. National Bank of Ukraine (2013). Official website. Retrieved from <http://www.bank.gov.ua>. (in Ukr.)

2. Laba M. & Isaiah-Bondar S., Economic analysis in the activity of bodies of the state tax service: Analysis of the tax base and areas of work of the tax authorities regarding its enlargement: Textbook. Guide for students of professional retraining program for distance learning / the State Tax Administration of Ukraine - Kyiv. State Enterprise «Center of State Tax Administration of Ukraine. 2010; 256 (in Ukr.)

3. The State Statistics Service of Ukraine (2013). Official website. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> (in Ukr.)

4. Scientific and Innovation Activities in Ukraine / State Statistics Committee of Ukraine - Kyiv, State Enterprise «Information and Publishing Center of the State Statistics Committee of Ukraine, 2012; 305. [Electronic recourse]. Retrieved from http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2013/sb/09_13/zb_ny_12.zip. (in Ukr.)